

Jan Ekberg

Hur är arbetsmarknaden för den andra generationens invandrare?

Arbetsmarknadssituationen för den andra generationens invandrare är väsentligt bättre än för den första generationens. För de andra generationsinvandrare som är födda före 1970 är sysselsättning och arbetslöshet ungefär som bland infödda svenskar i samma åldrar. För de som är födda efter 1970 är situationen mer splittrad. Andra generationsinvandrare med utomeuropeisk bakgrund har väsentligt sämre arbetsmarknadsposition än övriga andra generationsinvandrare i ålder 16–24 år. Antalet andra generationsinvandrare med utomeuropeisk bakgrund som nått förvärvsarbetande åldrar är ännu så länge ganska litet. Gruppen kommer dock att växa snabbt under de närmaste 10–20 åren.

Inledning*

Under efterkrigstiden har antalet invandrare i Sverige ökat snabbt. Andelen utrikes födda (första generationens invandrare) av landets befolkning var endast cirka 1 procent år 1940. Den ökade sedan till cirka 4 procent 1960, till nästan 7 procent 1970 och till 10,5 procent eller cirka 930 000 individer vid årsskiftet 1995/96. Till invandrarpopulationen brukar ofta också räknas

de sk andragenerationsinvandrarna. Det är inte självklart hur denna grupp skall avgränsas. Används en vid definition inkluderas personer födda i Sverige med minst en förälder född utomlands. Vid årsskiftet 1995/96 uppgick denna grupp till cirka 690 000 individer. Summan av individer i gruppen den första och den andra generationens invandrare skulle i så fall uppgå till drygt 1,6 miljoner, dvs 18 procent av Sveriges totala befolkning.

Jan Ekberg är biträdande professor i nationalekonomi och verksam vid Centrum för arbetsmarknadspolitisk forskning (CAFO), Högskolan i Växjö.

*Jag vill tacka professor Eskil Wadensjö Stockholms Universitet, professor Björn Ericsson Högskolan i Växjö och forskarseminariet vid Högskolan i Växjö för värdefulla synpunkter.

Den hittillsvarande ekonomiska och arbetsmarknadsinriktade forskningen kring efterkrigstidens invandring har i huvudsak avsett den första generationens invandrare. Detta är fallet både i Sverige och i andra länder. I Sverige visar ett stort antal undersökningar att arbetsmarknadsläget för den första generationens invandrare nu väsentligt försämrats. En sammanfattning av dessa undersökningar finns i Ekberg och Gustavsson (1995). Sysselsättningsgraden har minskat och arbetslösheten har ökat över tiden relativt den infödda svenskbefolkningen.

För många invandrargrupper måste det nuvarande sysselsättningsläget betraktas som katastrofalt dåligt. Det är främst invandrare som anlänt efter 1980 som uppvisat svag integration på arbetsmarknaden. Läget är således väsentligt annorlunda än på 1950-, 60- och 70-talen. Då var invandrarernas sysselsättningsgrad ofta högre än i den infödda befolkningen i motsvarande åldrar. Dessutom var genomsnittlig inkomstutveckling och yrkesrörlighet bland tidiga invandrare ungefär som bland infödda, se Ekberg (1994, 1996).

Utvecklingen är inte något specifikt för Sverige. Även i stora invandrarländer som Australien, Kanada och USA har samma utveckling observerats. Invandrare som anlände på 1980-talet har haft en betydligt sämre inkomst- och sysselsättningsutveckling än tidigare invandrare; se exempelvis Strömback (1986), Richmond (1992), och Borjas (1991) för respektive land. I USA förefaller dock sysselsättningsnivån ha upp-rätthållits någorlunda bland invandrarerna. Bidragande kan vara att man där accepterat en mycket stor lönespridning.

Förklaringar till de iaktagna förloppen i Sverige och andra länder finns sannolikt både på utbudssidan och efterfrågesidan. På utbudssidan har vi invandringens ändrade

sammansättning. Fram till mitten av 1970-talet var invandrarerna etniskt och kulturellt närliggande den infödda befolkningen. Exempelvis bestod invandringen till Australien, Kanada, USA och Sverige i huvudsak av européer. Därefter har andelen utomeuropéer ökat kraftigt. Den kulturella bakgrunden och därmed kunskapsmassan i vid mening för dessa invandrare har varit annorlunda än för tidigare invandrare. Trots att många är välutbildade kan deras "avlägsna" etniska och kulturella bakgrund göra det svårt för dem att tillägna sig det ytterligare specifika humankapital som behövs för framgång på invandrarlandets arbetsmarknad. Till detta kommer att många arbetsgivare sannolikt är osäkra på den kompetens som de nya invandrarerna har. Detta ökar troligen också risken för diskriminering.

På efterfrågesidan är förändringar i invandringsländernas ekonomiska struktur betydelsefulla. Förändringarna har medfört förändrade kompetenskrav på arbetskraften vilket torde förklara varför inte enbart invandrare utan även lågutbildad infödd arbetskraft i många länder har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. I ett tjänstesamhälle är kraven högre på information och kommunikation på arbetsplatsen. Detta förutsätter i sin tur en kompetens som är specifik för invandrarlandet. Det kan vara fråga om att behärska det skrivna språket, förstå beteenden hos individer, att ha insikt i institutionella förhållanden och att klara relationer med myndigheter och organisationer. Detta är kompetenskrav som kan vara svåra att nå upp till både för invandrare (även välutbildade sådana) och för lågutbildad infödd arbetskraft. Förändringarna från efterfrågesidan har således allmänna verkningar för arbetskraften där invandrarerna endast utgör en del.

Under senare år har det i Sverige också förekommit en diskussion om villkoren på arbetsmarknaden för den andra generationens invandrare. Diskussionen har väsentligen varit hypotetisk och ofta pessimistisk. Uttryck som "en tidsinställd bomb" eller "en förlorad generation" har inte varit ovanliga. Samtidigt saknas empiriska studier som kan ge en helhetsbild av situationen¹. Även internationellt saknas i betydande grad forskning kring arbetsmarknadssituationen för den andra generationens invandrare. För USA sammanfattar Borjas (1993) forskningsläget på följande sätt:

In contrast to the voluminous literature analyzing the economic impact of immigrants, little is known about the labour market performance of their American-born children.

En väsentlig anledning till denna brist torde vara svårigheterna att uppbringa data. Detta förefaller vara ett problem i många länder, se Jensen (1994). I Sverige har det fram till nyligen inte funnits några uppgifter i befolkningsregistret om andra generations invandrare som är över 17 år. Därmed har inte heller arbetsmarknadsdata kunnat erhållas från andra register som AKU, ÅRSYS eller Folk- och bostadsräkningarna.

Teoriram

Vilka hypoteser man skall ha om arbetsmarknadspositionen för den andra generationens invandrare är synnerligen oklart. Som nämnts har diskussionen i Sverige ofta varit pessimistisk. Ett observerat svagt arbetsmarknadsläge för den första generationens invandrare har hypotetiskt överfört till den andra generationen. Bakom denna pessimism kan ligga att många sociologiska studier visat att socioekonomisk position tenderar att överföras mellan olika generatio-

ner i den infödda befolkningen. Därutöver finns risken att eventuell diskriminering på etnisk och rasmässig grund följer en invandrargrupp över generationerna. Mot denna pessimism kan invändningen göras att flertalet av de första generations invandrare som nu är i förvärvsarbetande åldrar inte är föräldrar till de andra generations invandrare som nu också är i förvärvsarbetande åldrar. Dessutom finns också optimistiska argument för den andra generationen. Man har vuxit upp i Sverige och därmed kunnat bilda "Sverige-specifikt" humankapital (svensk utbildning, språk, kunskaper om svenska institutionella förhållanden m m) på ett helt annat sätt än den första generationens invandrare. Vidare kan andra generations invandrare inneha en flerkulturell kompetens som borde vara till deras fördel i en alltmer internationaliserad ekonomi.

Den yrkesposition som en individ har bestäms ofta av individens utbildningsnivå. En svårighet vid analys av yrkesrörlighet mellan generationer är att frekvensen av social inkongruens kan förväntas vara större i den första generationens invandrare än bland infödda. En social inkongruens är att yrkesposition inte stämmer överrens med utbildningsnivå. Mycket tyder på att många invandrare i den första generationen har lägre yrkesposition än vad som svarar mot deras formella utbildningsnivå. Frågan är vilken attityd till utbildning en sådan hög-

1. I Socialstyrelsen (1995) finns vissa arbetsmarknadsdata för invandrarungdomar. Härvid har dock sammanförts individer både i den första och i den andra generationen. Uppgifterna avser således inte renodlat den andra generationens invandrare. I invandrapolitiska kommitténs betänkande, se SOU 1996:55, finns en kortare diskussion om arbetsmarknaden för den andra generationens invandrare. Det empiriska underlaget är dock mycket knapphändigt.

utbildad förälder överför till sina barn. Är attityden positiv kan vi få en yrkesmässig rörlighet uppåt mellan den första och den andra generationens invandrare utan motsvarande rörlighet uppåt i utbildningsnivå. För merparten av de andra generations invandrare som undersökts i denna artikel är dock sannolikt förekomsten av social inkongruens i föräldragenerationen mindre än i senare invandring. De undersökta andra generations invandrarna är i huvudsak barn till invandrare från Europa som kom tidigt (före 1980).

I USA har man ofta haft en optimistisk syn på den andra generationens möjligheter på arbetsmarknaden. Denna optimism har varit grundad på hypotesen att föräldrarna (den första generationens invandrare) skulle vara positivt selekterade med avseende på kapacitet och motivation för arbete. Dessa förmågor skulle överföras till den andra generationens invandrare. Arvet skulle dock vara svagare om den ene föräldern är infödd. En av de främsta företrädarna för hypotesen om positiv selektion i den första generationen har varit Chiswick (1978, 1986).

Exempel på tidigare studier

I den knapphändiga ekonomiska litteratur som finns om den andra generationens invandrare återkommer ofta två delvis överlappande frågor. Den ena är i vad mån de skillnader i inkomster och position på arbetsmarknaden som observeras mellan olika invandrargrupper i den första generationen också återfinns mellan motsvarande grupper i den andra generationen. Den andra är om motsvarande skillnader mellan den infödda majoritetsbefolkningen och invandrare i den första generationen kvarstår också i den andra generationen.

Bland tidiga studier kan nämnas Chiswick (1977) och Carliner (1980) vilka an-

vände lönedata över den första respektive andra generationens invandrare från 1970 års folkräkning i USA. Undersökningarna omfattade enbart män. Härvid befanns lönerna, med hänsyn till ålder och utbildning, i både den första och den andra generationens invandrare vara högre än i majoritetsbefolkningen (individer födda i USA med båda föräldrar födda i USA). Någon konvergens mot majoritetsbefolkningens löner bland andra generationens invandrare kunde inte observeras. Resultaten föreföll stödja hypotesen om att positiv selektion i den första generationen överförs till den andra generationen.

En brist med nämnda undersökningar är att de är grundade på tvärsnittsdata från ett observationstillfälle. Ett betydande antal i den första generationen som förvärvsarbetade 1970 hade rimligen inte några barn födda i USA som 1970 också befann sig i förvärvsarbetande åldrar. Det fanns således endast svaga kopplingar, i termer av föräldrar och barn, mellan de undersökta första och andra generations invandrarna.

De förvärvsarbetande andra generations invandrare som redovisas i 1970 års folkräkning kan antas ha föräldrar som invandrat för 20–40 år sedan. Vi vet att invandringens struktur, med avseende på etniskt ursprung och utbildning, då var annorlunda än i senare invandring till USA, se Borjas (1989). De andra generations invandrare som fanns 1970 hade således delvis en annan kulturell och etnisk härkomst än många av de första generations invandrare som fanns i USA detta år. Dessutom torde ett betydande antal av de tidigare första generations invandrarna ha pensionerats eller avlidit fram till 1970.

I Borjas (1993, 1994) gjordes ett försök att ta hänsyn till denna komplikation. Han jämförde därvid relativlönen för den första

generationens invandrare vid 1940 års folkräkning med relativlönen för den andra generationens invandrare vid 1970 års folkräkning. Med relativlön menas genomsnittlig lön i respektive grupp i förhållande till genomsnittlig lön för majoritetsbefolkningen. Borjas antog således att förvärvsarbetande andra generations invandrare 1970 hade föräldrar som förvärvsarbetade 1940. Data tillät således inte någon koppling på individnivå mellan barn och föräldrageneration. Av undersökningen framgick att den andra generationens relativlön tenderade att konvergera mot majoritetsbefolkningens. Detta gällde både i det fall då en invandrargrupp i den första generationen hade högre lön än majoritetsbefolkningen och i det fall då den första generationen hade lägre lön än majoritetsbefolkningen. Resultatet är sålunda annorlunda än Chiswicks. Även om lönekonvergens fanns i den andra generationen så bestäms relativ lönenivå i olika etniska grupper i hög grad (till cirka 45 procent) av relativ lönenivå i samma etniska grupp i den första generationen. Förklaringen är naturligtvis att humankapital överförs mellan generationer.

I en undersökning av Maani (1994) studerades för perioden 1985–88 antalet arbetslöshetstillfällen och arbetslöshetstidens längd för ungdomar i åldern 16–25 år bland första respektive andra generations invandrare i Australien. Jämförelse gjordes också med den övriga befolkningen, dvs med individer vars båda föräldrar var födda i Australien. Härvid befanns både den första och den andra generationens invandrare ha en sämre ställning på arbetsmarknaden än den övriga befolkningen. Både antalet arbetslöshetstillfällen och arbetslöshetstidens längd var större i de båda invandrargrupperna. Situationen var dock väsentligt bättre i den andra generationen än i den första

generationen. Detta tolkades som ett stöd för att det i den andra generationen sker en konvergens mot majoritetsbefolkningens arbetsmarknadsvillkor.

Mot undersökningen finns liknande invändningar som mot Chiswicks tidigare nämnda undersökning. De undersökta första och andra generationsinvandrarna är inte i relationen föräldrar – barn till varandra. Därmed måste frågetecknen resas mot en slutsats i konvergenstermer. Däremot ger undersökningen den beskrivande kunskapen att andra generations invandrare har ett bättre arbetsmarknadsläge än de i samma åldrar samtidigt närvarande första generations invandrarna.

Syfte och data

För Sverige har gruppen andra generations invandrare nyligen kunnat identifierats i befolkningsregistret. SCB har avgränsat individer födda i Sverige sedan 1941 och med minst en förälder född utomlands.² Som nämnts omfattade gruppen cirka 690 000 individer vid årsskiftet 1995/96. Cirka hälften av dessa är i förvärvsarbetande åldrar (16–64 år). Enbart i åldern 16–24 år finns drygt 125 000 andra generations invandrare. Merparten har europeisk härkomst. I förvärvsarbetande åldrar är det endast i åldersklassen 16–24 år som det finns ett nämnvärt antal andra generationsinvandrare med utomeuropeisk härkomst. Dessa utgör cirka 10 procent av samtliga andra generations invandrare i åldern 16–24 år. Någon löpande inkomst eller sysselsättning-

2. Det finns naturligtvis också individer födda i Sverige före 1941 med minst en förälder född utomlands. Denna grupp kan dock antas bestå av få individer.

statistik för andra generations invandrare finns ännu inte. Sådana uppgifter kan endast erhållas efter speciella sambearbetningar mellan befolkningsregistret och andra register.

Syftet med denna artikel är att göra en deskriptiv analys av arbetsmarknaden för den andra generationens invandrare i Sverige med avseende på sysselsättningsnivå, arbetslöshet och inkomster. Därvid görs också jämförelser med den första generationens invandrare

och med infödda med båda föräldrar födda i Sverige. Data har erhållits genom en sambearbetning mellan befolkningsregistret och AKU-registret samt mellan befolkningsregistret och inkomstregistret.

Samma åldrar

I *tabell 1 och 2* visas arbetskraftstal, sysselsättningstal och arbetslöshet år 1994. Därvid begränsar vi oss till åldern 16–44 år.

Tabell 1. Arbetsmarknadsdata 1994. Åldersstandardiserat. Procent*. Män. (Källa: SCB. AKU årsmedeltal 1994. Specialbearbetning AKU årsmedeltal 1994.)

	16–24 år			25–44 år		
	Arbetskraftstal	Sysselsättningstal	Arbetslöshetstal	Arbetskraftstal	Sysselsättningstal	Arbetslöshetstal
Totalbefolkning	49,4	40,0	18,9	89,1	81,1	9,2
Infödda med båda föräldrar födda i Sverige	50,3	41,4	17,7	90,9	83,9	7,2
Första generationens invandrare (utrikes födda)	43,3	30,2	30,1	74,5	58,7	21,4
Invandrat –1979	49,5	33,7	31,1	86,5	74,7	13,7
Andra generationens invandrare (minst en förälder född utomlands)	47,5	36,8	22,5	89,1	81,5	8,6
En förälder född i Sverige	47,0	37,2	20,9	89,2	81,7	8,4
Båda föräldrar födda utomlands	48,0	35,1	27,0	89,1	81,5	8,6
Härkomst**						
Norden	51,4	41,0	20,1	89,6	81,3	8,6
Finland	52,0	40,8	21,1	91,7	83,6	8,7
Europa utom Norden***	43,9	33,6	23,7	90,3	82,7	8,3
Utom Europa****	36,5	26,2	28,5	–	–	–

* Med arbetskraftstal menas hur stor andel i procent av en grupp som tillhör arbetskraften, dvs som är antingen sysselsatt eller arbetslös. Med sysselsättningstal menas hur stor andel i procent av en grupp som är sysselsatt på arbetsmarknaden. Med arbetslöshetstal menas hur stor andel i procent av de som tillhör arbetskraften som är arbetslös. Inom åldersklassen 16–24 år är åldersstandardisering gjord med hjälp av åldrarna 16–19 år och 20–24 år. Motsvarande för åldersklassen 25–44 år är 25–34 år och 35–44 år.

** Med härkomst menas att minst en förälder är född i respektive härkomstland (område).

*** Till Europa utom Norden räknas också USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland. Antalet individer från dessa länder är litet. Även i övriga tabeller räknas dessa länder till Europa.

**** Endast ett fåtal är över 24 år.

Endast ett mindre antal i den andra generationen är över 44 år. Det framgår att sysselsättningen för den andra generationens invandrare är väsentligt mycket bättre än för den första generationens invandrare i motsvarande åldrar. För andra generations invandrare som är födda före 1970 (dvs var 25 år och däröver 1994) är i själva verket nivån på sysselsättning och arbetslöshet nästan densamma som i den infödda befolkningen med båda föräldrar födda i Sverige. Bland män i åldern 25–44 år är arbetslösheten 21,4 procent i den första generationen, 8,6 procent i den andra generationen och 7,2 procent för infödda med båda föräldrar födda i Sverige. Respektive grupps sysselsättningstal är 58,7, 81,5 och 83,9 procent. Bland kvinnor i åldern 25–44

år är respektive arbetslöshet 16,5, 8,4 och 7,2 procent. Motsvarande för sysselsättningstalen är 56,1, 78,0 och 79,0 procent.

Oroande är de låga arbetskraftstalen i den första generationens invandrare. Bland männen kan detta inte ha någon kulturspecifik förklaring. Internationell arbetsmarknadsstatistik visar att vuxna män i olika länder tillhör arbetskraften i ungefär samma utsträckning. Kvinnornas arbetskraftsdeltagande uppvisar däremot stora ländersvisa skillnader. Ett visst arbetsmarknadsbeteende bland kvinnor i hemlandet tar man sannolikt ”med sig” vid en flyttning till Sverige. Det låga arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda män skulle kunna betyda att många har givet upp hoppet om att få något arbete och inte längre söker på arbets-

Tabell 2. Arbetsmarknadsdata 1994. Åldersstandardiserat. Procent*. Kvinnor. (Källa: SCB. AKU årsmedeltal 1994. Specialbearbetning AKU årsmedeltal 1994)

	16–24 år			25–44 år		
	Arbets- kraftstal	Sysselsätt- ningstal	Arbets- löshetstal	Arbets- kraftstal	Sysselsätt- ningstal	Arbets- löshetstal
Totalbefolkning	49,9	42,7	14,3	84,6	78,8	7,1
Infödda med båda föräldrarna födda i Sverige	51,2	44,4	13,2	84,7	79,0	6,6
Första generationens invandrare (utrikes födda)	35,7	26,8	24,9	66,6	56,1	16,5
Invandrat –1979	47,9	37,7	21,3	80,5	71,8	8,7
Andra generationens invandrare (minst en förälder född utomlands)	49,1	40,4	17,5	84,9	78,0	8,4
En förälder född i Sverige	48,4	40,7	15,8	85,1	79,0	7,2
Båda föräldrar födda utomlands	50,0	39,3	21,2	83,6	75,0	10,4
Härkomst**						
Norden	49,9	40,2	19,3	85,2	77,8	9,3
Finland	50,2	40,4	19,6	84,7	77,6	9,3
Europa utom Norden***	48,6	43,4	10,7	83,8	77,4	7,5
Utom Europa****	42,6	30,7	27,4	–	–	–

*–**** se tabell 1.

marknaden. Den andra generationens invandrare har däremot ungefär samma arbetskraftstal både bland män och kvinnor som infödda med båda föräldrar födda i Sverige.

För de som är under 25 år och därmed födda efter 1970 är läget något annorlunda och mer splittrat. För hela gruppen i den andra generationen är arbetsmarknadssituationen även i denna åldersklass väsentligt bättre än för den första generationen men betydande skillnader föreligger mellan olika delgrupper. Andra generations invandrare med nordiskt påbrå har endast något lägre sysselsättningsgrad och något högre arbetslöshet än i den ursprungliga svenskbefolkningen i samma åldrar medan speciellt andra generations invandrare med utomeuropeiskt påbrå har väsentligt högre arbetslöshet och lägre sysselsättning. Dessutom förefaller individer med båda föräldrar födda utomlands vara något sämre integrerade på arbetsmarknaden än individer med en förälder född i Sverige. För den förstnämnda gruppen är arbetslösheten högre och sysselsättningen lägre.

Föräldrar – barngeneration

I föregående avsnitt jämfördes första och andra generations invandrare i samma åldrar och vid samma tidpunkt. Det är således inte frågan om jämförelse mellan föräldrar – barngeneration. Vi har ingen information om vilka individer som är föräldrar till de andra generations invandrare som finns i tabell 1 och 2. Individuella registerkopplingar mellan föräldrar och barn torde endast kunna göras till mycket stora kostnader. Om någon jämförelse skall ske i termer av föräldrar – barngeneration tillåter således tillgängliga data endast grovhuggna ansatser.

Flertalet föräldrar kan antas vara 20–30 år äldre än sina barn. För de andragenera-

tions invandrare som är i åldern 16–24 år skulle föräldrarna i huvudsak vara i åldern 35–54 år. Därmed är föräldrarna fortfarande i förvärvsarbete vilket gör att arbetsmarknadsdata finns. Dessutom har föräldrarna invandrat senast 1978. I vissa fall har den officiella invandringen (folkbokföringen i Sverige) skett 1979 men den verkliga invandringen redan 1978. Föräldragenerationen har således vistats så länge i Sverige att man borde vara väl integrerad på arbetsmarknaden.

Någon motsvarande jämförelse görs inte för andra generationens invandrare som är över 24 år. Det kan antas att ett betydande antal av deras föräldrar har nått pensionsåldern eller avlidit och därmed saknas aktuella arbetsmarknadsdata.

I *tabell 3 och 4* visas arbetsmarknadsdata 1994 för andra generations invandrare i åldern 16–24 år och för första generations invandrare i åldern 35–54 år och som invandrat (folkbokförts) senast 1979. Flertalet av de förstnämnda kan således antas ha en eller både föräldrar bland de sistnämnda. Det förefaller finnas ett samband i arbetsmarknadsposition mellan de båda generationerna. Föräldargenerationen med europeiskt ursprung har väsentligt starkare ställning än utomeuropéer. De förstnämnda har högre sysselsättningsnivå, lägre arbetslöshet och högre årsarbetsinkomster än de sistnämnda. Det låga arbetskraftsdeltagandet bland utomeuropeiska invandrarkvinnor torde dock delvis vara kulturbetingat. I deras hemländer är troligen arbetskraftsdeltagandet lägre än bland svenska kvinnor. Detta arbetsmarknadsbeteende tar man sannolikt med sig vid en utvandring till Sverige. Även i den andra generationens invandrare har individer med europeisk bakgrund klart starkare position än individer med utomeuropeisk bakgrund. I denna mening

Tabell 3. Arbetsmarknadsdata och inkomstdata 1994. Åldersstandardiserat.* Män. (Källa: SCB AKU Årsmedeltal 1994. Specialbearbetning AKU Årsmedeltal 1994. Specialbearbetning inkomstregistret 1991 och 1994.)

	Arbets- kraftstal	Sysselsätt- ningstal	Arbets- löshetstal	Index för års- arbetsinkomst per sysselsatt	Olikhetsindex för yrkesfördelning**
<i>Föräldrageneration (35–54 år)</i>					
Födda i Sverige med båda föräldrar födda i Sverige					
	93,5	88,9	4,9	100	0,0
Invandrat –1979					
Från Europa	84,4	77,0	8,8	85	12,0
Från utomeuropa	85,4	78,8	7,7	88	12,0
	81,8	70,6	13,6	70	13,0
<i>Barngeneration (16–24 år)</i>					
Födda i Sverige med båda föräldrar födda i Sverige					
	50,3	41,4	17,7	100	0,0
Andragenerations invandrare					
Härkomst Europa	47,5	36,8	22,5	98	5,8
Härkomst utomeuropa	48,1	38,1	20,8	100	4,8
	36,5	26,2	28,5	72	***

* Uppgifterna om inkomster i föräldragenerationen avser 1991 och är grundade på ett tidigare forskningsarbete. Kostnadsskäl var orsaken till att en ny bearbetning inte gjordes för 1994. För jämförelserna kan detta rimligen inte spela någon roll av betydelse. På tre år kan det inte bli någon väsentlig förändring i gruppernas relativa position.

Observera att med sysselsatt menas något olika saker i AKU och i inkomstregistret. Med årsarbetsinkomst per sysselsatt menas i tabellen genomsnittlig årsarbetsinkomst för de som under året haft någon arbetsinkomst. Denna bestäms av årsarbetstid och lön per tidsenhet. Den låga årsarbetsinkomsten bland utomeuropéer beror sannolikt delvis på korta årsarbetstider vilket tyder på lös anknytning till arbetsmarknaden även bland sysselsatta utomeuropéer. Inom åldersklassen 16–24 år är åldersstandardiseringen gjord med hjälp av åldrarna 16–19 år och 20–24 år. Motsvarande för åldersklassen 35–54 år är 35–44 år och 45–54 år.

** Olikhetsindex är beräknat på yrkesindelning på ensiffernivå. Index har endast kunnat beräknas för åldern 35–64 år. Uppgifter i AKU omfattar hela detta åldersintervall. Detta torde inte ha någon större betydelse. Index tolkas som hur stor andel i procent i en invandrargrupp som skulle behöva byta yrke för att få samma yrkesfördelning som infödda i samma åldrar med båda föräldrar födda i Sverige. Data tillåter inte beräkning av olikhetsindex på två eller tresiffriga yrkesnivå. På dessa nivåer hade indexvärdena blivit större.

*** I några yrken är antalet observationer för litet för att det skall vara meningsfullt att beräkna olikhetsindex.

finns en samvariation mellan olika generationer invandrare. En del av denna samvariation kan säkerligen förklaras i samma termer som att socioekonomisk position tenderar att överföras mellan olika generationer även i den infödda befolkningen.

Bland invandrarna tillkommer också betydelsen av invandrarskapet. En viktig fråga är naturligtvis eventuell förekomst av etnisk eller rasmässig diskriminering även mot den andra generations invandrare. Risken för sådan diskriminering torde vara

Tabell 4. Arbetsmarknadsdata och inkomstdata 1994. Åldersstandardiserat.* Kvinnor. (Källa: SCB AKU Årsmedeltal 1994. Specialbearbetning AKU Årsmedeltal 1994. Specialbearbetning inkomstregistret 1991 och 1994.)

	Arbets- kraftstal	Sysselsätt- ningstal	Arbets- löshetstal	Index för års- arbetsinkomst per sysselsatt	Olikhetsindex för yrkesfördelning**
<i>Föräldrageneration (35–54 år)</i>					
Födda i Sverige med båda föräldrar födda i Sverige					
	90,8	87,5	3,7	100	0,0
Invandrat –1979					
Från Europa	83,9	77,8	7,2	99	10,1
Från utomeuropa	58,6	51,0	13,0	88	23,0
<i>Barngeneration (16–24 år)</i>					
Födda i Sverige med båda föräldrar födda i Sverige					
	51,2	44,4	13,2	100	0,0
Andragenerations invandrare					
Härkomst Europa	49,4	41,1	16,8	100	6,6
Härkomst utomeuropa	42,6	30,7	27,4	81	***

*—*** se tabell 3.

större för individer med utomeuropeisk härkomst.

Uppgifterna om andra generationsinvandrare i tabell 3 och 4 avser individer med minst en förälder född utomlands. Speciellt för gruppen med utomeuropeisk härkomst torde antalet observationer i AKU vara alltför få för att det skall vara meningsfullt att studera individer vars båda föräldrar är födda utomlands. Av tabell 1 och 2 framgick dock att bland samtliga andra generations invandrare i åldern 16–24 år med båda föräldrarna födda utomlands var sysselsättningsläget sämre än för de individer vars ena förälder är född i Sverige. En analys av inkomstdata (som är totaluppgifter) visar att index för arbetsinkomst per sysselsatt för individer med båda föräldrar födda utomlands var 72 för män och 89 för kvinnor med utomeuropeisk härkomst. För individer med europeisk härkomst var motsvarande index 87 respektive 104. Det är således främst bland män med

europeisk härkomst som skillnader framträder beroende på om både föräldrar är födda utomlands eller ej.

De observerade skillnaderna mellan de olika grupperna av andragenerations invandrare förefaller inte ha något samband med utbildningsnivå. I *tabell 5* visas det genomsnittliga antalet skolår i åldern 20–24 år. Det är först i denna ålder som eventuella skillnader borde framträda. Det framgår dock att antalet skolår är ungefär detsamma i de olika grupperna. Nivån är dock något lägre bland kvinnor med utomeuropeisk härkomst. Även invandrarpolitiska kommittén fann att utbildningsnivån är god i flertalet grupper i den andra generationen.

Data visar att även fördelningen på olika utbildningsnivåer är ungefär densamma i de olika grupperna. Dock har kvinnor med utomeuropeisk härkomst relativt låg andel med längre utbildning (längre gymnasieutbildning plus eftergymnasial utbildning).

Tabell 5. Antal utbildningsår i genomsnitt 1994. Ålder 20–24 år.* (Källa: SCB AKU årsmedeltal 1994. Specialbearbetning AKU årsmedeltal 1994.)

	Män	Kvinnor
Födda i Sverige med båda föräldrar födda i Sverige	11,3	11,3
Andragenerations invandrare	11,2	11,1
Härkomst Europa	11,2	11,1
Härkomst utomeuropa	11,3	10,8
Andragenerations invandrare med båda föräldrar födda utomlands	11,1	11,0

* Metoden för beräkning av det genomsnittliga antalet utbildningsår har utvecklats av SCB. Se även Ekberg (1994).

Det kan noteras att det finns tecken på konvergens i den andra generationen med europeisk härkomst. Sysselsättningsnivå, arbetslöshet och yrkesstruktur ligger närmare infödda med båda föräldrar födda i Sverige än vad som är fallet i föräldragenerationen.

Även om helhetsintrycket är relativt bra för den andra generationens invandrare så finns anledning till viss pessimism inför de framtida arbetsmarknadsmöjligheterna för individer med utomeuropeisk härkomst. Ännu så länge är antalet som nått förvärvsarbete relativt litet. Gruppen kommer dock att växa snabbt under de närmaste 10–20 åren. Som nämnts utgör för närvarande andelen andra generations invandrare med utomeuropeisk härkomst i åldern 16–24 år endast cirka 10 procent av samtliga andra generations invandrare i samma ålder. Uppskattningsvis kommer motsvarande andel att vara cirka 40 procent om 15 år. I absoluta tal kommer ökningen att bli än större.

Föräldrarna till andra generations invandrare som om 15 år är i åldern 16–24 år kan i dag antas vara i 20–40 års åldern. Individer i denna föräldrageneration som kommer från utomeuropa har sedan flera år haft ett mycket svårt arbetsmarknadsläge. Detta gäller även de som numera vistats

länge i Sverige. Vid samvariation i arbetsmarknadsposition mellan generationer finns således anledning till nämnda pessimism för andra generations invandrare med utomeuropeisk härkomst.

Sammanfattning

Jag har i denna artikel redovisat en undersökning av den andra generationens invandrare på svensk arbetsmarknad. Ett sammanfattande intryck är att andra generations invandrare som är födda före 1970 är väl integrerade på svensk arbetsmarknad. Detta gäller oberoende av om båda föräldrarna är födda utomlands eller den ena föräldern är född i Sverige. Praktiskt taget samtliga har europeisk härkomst. Detta gäller även jämfört med första generations invandrare som nu vistats länge i Sverige. I själva verket är sysselsättning och arbetslöshet bland dessa andra generations invandrare på ungefär samma nivå som bland infödda med båda föräldrar födda i Sverige. Även i fortsättningen torde arbetsmarknadsmöjligheterna vara goda för dessa ”tidiga” andra generations invandrare.

För andra generations invandrare som är under 25 år och därmed födda efter 1970 är läget något annorlunda och mer splittat. För hela gruppen är arbetsmarknads-

situationen även i denna åldersklass väsentligt bättre än för de utrikes födda men betydande skillnader föreligger mellan olika delgrupper. Individer med europeisk härkomst har en relativt god position. Skillnaderna är små gentemot infödda med båda föräldrar födda i Sverige och klart bättre än bland första generations invandrare i samma åldrar. Däremot är läget annorlunda för andra generations invandrare med utomeuropeisk härkomst. Detta gäller med avseende på samtliga undersökta variabler. Systemsättningen är lägre, arbetslösheten är högre och årsarbetsinkomsten är lägre. Mycket av arbetsmarknadsskillnaderna mellan andra generations invandrare med europeisk respektive icke europeisk härkomst återfinns också i föräldragenerationen. I den meningen finns en överföring mellan generationerna.

Risken för etnisk och rasmissig diskriminering kan antas vara störst gentemot utomeuropeiska invandrare. En viktig fråga är i vilken utsträckning denna risk också kvarstår för den andra generationens invandrare.

Som helhet förefaller arbetsmarknadsläget vara betydligt bättre för andra generations invandrare än vad som ofta framkommer i svensk debatt. Det finns dock anledning till pessimism beträffande andra generationens invandrare med utomeuropeisk härkomst. Antalet som nått förvärvsarbete åldrar är ännu så länge ganska litet men kommer att växa snabbt under de närmaste 10–20 åren.

Referenser

- Borjas, G J (1989), "Economic Theory and International Migration". *International Migration Review*, vol 23, s 457-485.
- Borjas, G J (1991), "Immigrants in the US Labour Market 1940-80". *American Economic Review*, vol 81, s 287-291.
- Borjas, G J (1993), "The Intergenerational Mobility of Immigrants". *Journal of Labour Economics*, vol 3, s 113-134.
- Borjas, G J (1994), "The Economics of Immigration". *Journal of Economic Literature*, vol 32, s 1667-1717.
- Carliner, G (1980), "Wages, Earnings and Hours of First, Second and Third Generation American Male". *Economic Inquiry*, vol 18, s 87-102.
- Chiswick, B R (1977), "Sons of Immigrants; Are They at an Earnings Disadvantage?" *American Economic Review*, vol 67, s 376-380.
- Chiswick, B R (1978), "The Effect of Americanization on the Earnings of Foreign-Born Men". *Journal of Political Economy*, vol 86, s 897-921.
- Chiswick, B R (1986), "Is the New Immigration Less Skilled than the Old?" *Journal of Labour Economics*, vol 4, s 168-192.
- Ekberg, J (1994), "Economic Progress among Immigrants in Sweden". *Scandinavian Journal of Social Welfare*, vol 3, s 148-157.
- Ekberg, J (1996), "Labour Market Career among Young Finnish Immigrants in Sweden". *International Migration Quarterly Review*, vol 34, s 371-384.
- Ekberg, J och Gustavsson, B (1995), *Invandrare på arbetsmarknaden*. SNS förlag, Stockholm.
- Jensen, L (1994), "Today's Second Generation; Evidence from the 1990 US Census". *International Migration Review*, vol 26, s 714-735.
- Maani, S A (1994), "Are Young First and Second Generation Immigrants at a Disadvantage in the Australian Labour Market?" *International Migration Review*, vol 26, s 864-881.
- Richmond, A H (1992), "Immigration and Structural Change. The Canadian Experience 1971-86". *International Migration Review*, vol 26, s 1200-1221.
- Strömback, T (1986), *Migrants in the Australian Labour Market*. Research report No 10, Bureau of Labour Market Research, Canberra.
- Socialstyrelsen (1995) *Invandrades hälsa och sociala förhållanden*. Rapport 1995:5, Stockholm.
- SOU 1996:55, *Sverige, mångfalden och framtiden*. Fritzes, Stockholm.